

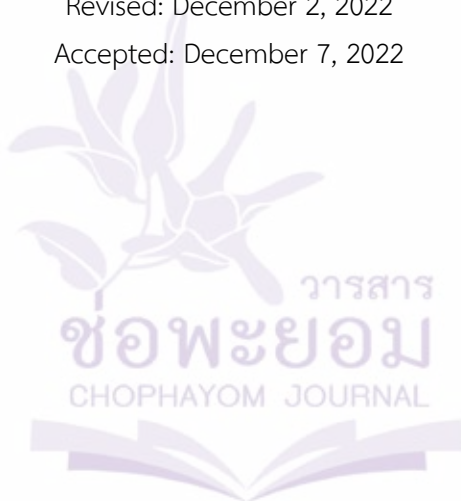
บทวิจารณ์หนังสือ : ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่
Book Review : Language in Modern Society and Culture

วิเชษฐชาย กมลสัจจะ¹
Wichetchay Kamonsujja¹

Received: October 24, 2022

Revised: December 2, 2022

Accepted: December 7, 2022

¹สาขาวิชาภาษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมนังคศิวรรณภูมิ

Language Division, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University
of Technology Suvarnabhumi

(Email: Wichetchay_jimmy@hotmail.com)

ชื่อหนังสือ : ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่

ผู้เขียน : วรวรรณ ศรีयाกัย

จัดพิมพ์โดย : สำนักพิมพ์เดอะบุคส์เพลส

จำนวนหน้า : 251 หน้า

ปีที่พิมพ์ : 2565

ISBN 978-616-590-901-3

เนื้อหา

หนังสือเรื่อง “ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่” ของ วรวรรณ ศรีयाกัย เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นตำราเรียน สำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ตั้งชื่อตามรายวิชา 144342 ภาษาในบริบทสังคมและ

วัฒนธรรมใหม่ (Language in Modern Society and Culture) 3(3-0-6) มีคำอธิบายรายวิชาว่า “ธรรมชาติของภาษา ลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญของภาษา หน้าที่และบทบาทของภาษา ความสัมพันธ์ของภาษากับสังคม ความสัมพันธ์ของภาษากับวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของภาษา โลกทัศน์ ปริชาณ ความหลากหลายทางภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน +3” (คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 2561) เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จึงครอบคลุมเนื้อหาภาษารายวิชาและประเด็นภาษากับสังคมในทุกมิติ

ดร. วรวรรณ ศรียาภัย ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ สังกัดคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา มีความเชี่ยวชาญในด้านภาษาและวรรณกรรมไทย มีผลงานเขียนด้านวิชาการ ตำรา และเอกสารประกอบการสอนเผยแพร่ในแวดวงวิชาการจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น เอกสารการสอนชุดวิชามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้แก่ “ทักษะการอ่าน” ชุดวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, “หลักการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร” ชุดวิชาทักษะภาษาไทย, “การอ่านวิเคราะห์วิจารณ์” ชุดวิชาการอ่านภาษาไทย, “เสียงในภาษาไทย” ชุดวิชาลักษณะภาษาไทย, “ย่อหน้าและข้อความในภาษาไทย” ชุดวิชาลักษณะภาษาไทย, “ภาษาไทยถิ่นใต้” ชุดวิชาภาษาถิ่นและวรรณกรรมท้องถิ่นไทย, “วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้” ชุดวิชาภาษาถิ่นและวรรณกรรมท้องถิ่นไทย หนังสือ ตำรา และเอกสารคำสอน อาทิ การเขียนเพื่อ การสื่อสาร, พุดให้สัมฤทธิ์ผล: หลักการและศิลป์วิธี, ภาษาศาสตร์ภาษาไทย, การเขียนเพื่อพัฒนาองค์กรฯ, การจัดประชุมและฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ, พัฒนาการภาษาไทย, ภาษาไทยสื่อสารพัฒนา และ ภาษา อักษร และวรรณกรรมไทยโบราณ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัย บทความวิจัย บทความวิชาการอีกจำนวนมาก ซึ่งผู้เขียนใช้ทั้งประสบการณ์และความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการสร้างสรรค์ตำราเล่มนี้ขึ้นด้วยวิริยภาพ

หนังสือเรื่อง “ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่” ของ วรวรรณ ศรียาภัย นำเสนอเนื้อหาตามแผนการเรียนรู้และสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา

มีการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 หน่วย คือ

หน่วยที่ 1 ธรรมชาติของภาษา

หน่วยที่ 2 ลักษณะสำคัญของภาษา

หน่วยที่ 3 ภาษากับสังคม

หน่วยที่ 4 ภาษากับวัฒนธรรม

หน่วยที่ 5 ภาษากับปริชนและโลกทัศน์

หน่วยที่ 6 การเปลี่ยนแปลงของภาษา

หน่วยที่ 7 ความหลากหลายของภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน +3

ในแต่ละหน่วยจะเริ่มต้นด้วย “บทนำ” เป็นการเกริ่นนำเพื่อทำความเข้าใจกับผู้อ่านในเบื้องต้น และเพื่อให้เห็นภาพรวมของสาระสำคัญที่จะกล่าวในลำดับต่อไป จากนั้นจึงเป็นส่วน “เนื้อหา” ที่ผู้เขียนเรียบเรียงประเด็นตามสารบัญและครอบคลุมคำอธิบายรายวิชา เมื่อจบในส่วนเนื้อหา ผู้เขียนจะสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาอย่างกระชับใน “บทสรุป” และส่วนท้ายของแต่ละหน่วยจะมีข้อคำถามท้ายบทเพื่อให้ผู้อ่านได้ทบทวนความรู้ด้วยตนเอง และมีการจัดทำเชิงอรรถเพื่อแสดงแหล่งที่มาของเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้เขียนใช้ในการอ้างอิงข้อมูล

ในหน่วยที่ 1 ธรรมชาติของภาษา ผู้เขียนนำเสนอความรู้เกี่ยวกับความหมายของภาษาในเชิงภาษาศาสตร์ ว่าเป็นเสียงพูดที่เป็นระบบ นำมาประกอบกันเป็นหน่วยภาษาระดับต่าง ๆ อาจใช้สัญลักษณ์ที่ตกลงร่วมกันสื่อความหมายในภาษา กล่าวถึงการกำเนิดของภาษาตามแนวคิดต่าง ๆ คือ 1) แนวคิดพระเจ้าสร้างภาษา 2) แนวคิดมนุษย์สร้างภาษา อาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สังคมและแรงผลักดันจากสังคม การเปล่งเสียงตามภาวะอารมณ์ (bow wow theory) เสียงกระทบกันของสิ่งของ (ding-dong theory) การแสดงออกทางดนตรี (festal origin theory) การร้องเพลงขณะทำงาน (work chant or Yo-He-Ho theory) และภาษาสมองและช่องคอ และ 3) แนวคิดภาษาแรกมาจากเด็ก นอกจากนี้ยังกล่าวถึงวัฏจักรของภาษา อันมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ

คือ การเกิดขึ้น การตั้งอยู่ และการดับไปของภาษา

ลำดับต่อมาหน่วยที่ 2 ลักษณะสำคัญของภาษา เป็นความต่อเนื่อง เชื่อมโยงเนื้อหาสาระกับ หน่วยที่ 1 ที่ว่าด้วยธรรมชาติของภาษา เริ่มด้วยการ กล่าวถึงองค์ประกอบของภาษา ตั้งแต่ระดับเล็กที่สุดคือเสียง (phone, sound) มาสู่ระดับที่ใหญ่ขึ้น คือ หน่วยเสียง (phoneme) ตัวอักษร (letter) พยางค์ (syllable) คำ (word) วลี (phrase) ประโยค (sentence) ย่อหน้า (paragraph) และสัมพันธสาร (discourse) ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอภาพแผนภูมิประกอบการ อธิบายเนื้อหาสาระในประเด็นนี้ด้วย กล่าวถึงลักษณะของภาษา มี 7 ลักษณะ คือ 1) ภาษามีระบบ สามารถจำแนกในภาพรวมได้ 2 ระบบ ได้แก่ ระบบในเสียง และระบบในความหมาย 2) ภาษามีความสมบูรณ์ในตัวเอง 3) ภาษาอาจงามไม่ จบสั้น 4) ภาษาเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน 5) ภาษาเป็นพฤติกรรม ทางสังคม มีนัยว่าภาษาเป็นเรื่องราวของการเรียนรู้จากบุคคลและสังคม มิได้ เป็นเรื่องทางสัญชาตญาณ 6) ภาษาสะท้อนสังคม และ 7) ภาษามีชีวิตและสังคม คือสามารถเกิด แก่ เจ็บ และตายได้ อีกทั้งภาษายังสามารถจำแนกเป็นกลุ่มตาม ปัจจัยทางสังคมได้อีกด้วย กล่าวถึงประเภทของภาษา โดยผู้เขียนจำแนกออก เป็น วจนภาษา และอวจนภาษา ในด้านอวจนภาษา ได้กล่าวถึงประเด็นที่ควร เข้าใจเบื้องต้น 2 ประเด็น คือ การจำแนกภาษาโลก และรูปลักษณะภาษาโลก ผู้ เขียนได้จำแนกภาษาโลกออกเป็น 6 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย 1) ภาษายุโรป 166 ภาษา 2) ภาษาเอเชีย 140 ภาษา 3) ภาษาแอฟริกา 705 ภาษา 4) ภาษาแถบ มหาสมุทร 750 ภาษา 5) ภาษาสหรัฐอเมริกา 700 ภาษา และ 6) ภาษายังมิได้ สำรวจ 48 ภาษา ส่วนรูปลักษณะภาษาโลก ผู้เขียนจำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ภาษาที่มีวิถีชีวิตปัจจัย 2) ภาษาคำติดต่อ 3) ภาษาคำควมมาก พยางค์ และ 4) ภาษาคำโดด ในด้านอวจนภาษา จำแนก 7 ลักษณะ ประกอบ ด้วย 1) เทศภาษา 2) กาลภาษา 3) เนตรภาษา 4) สัมผัสภาษา 5) วัตถุภาษา 6) อาการภาษา และ 7) ปริภาษา กล่าวถึงตระกูลภาษา ให้รายละเอียด 3 ประเด็น

คือ ตระกูลภาษาโลก ตระกูลในภาษาอาเซียน +3 และตระกูลภาษาในประเทศไทย กล่าวถึงภาษาพูดและภาษาเขียน ตลอดจนกล่าวถึงภาษากลางและภาษาถิ่น และกล่าวถึงภาษาราชการและภาษามาตรฐาน

ส่วนหน่วยที่ 3 ภาษากับสังคม ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นความสำคัญของภาษากับสังคม เมื่อจะทำความเข้าใจสังคม จึงต้องมีความเข้าใจภาษาอย่างถ่องแท้ด้วย ผู้เขียนกล่าวถึงสาระความรู้เกี่ยวกับภาษากับสังคม 8 ประการ คือ 1) ภาษากับวัย ซึ่งภาษาของแต่ละวัยจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น ภาษาวัยเด็ก ภาษาวัยรุ่น ภาษาวัยผู้ใหญ่ และภาษาวัยชรา 2) ภาษากับเพศ เดิมแบ่งได้ 2 เพศ คือ เพศชายกับเพศหญิง เมื่อสังคมพัฒนาเข้าสู่สมัยใหม่จึงมีภาษาของกลุ่มเพศทางเลือก หรือกลุ่มแอลจีบีทีคิวพลัส (LGBTQ+) 3) ภาษากับชนชั้นสังคม ซึ่งชนชั้นสังคมมีความสัมพันธ์กับการใช้ภาษาสื่อสารและถ้อยคำที่จะต้องให้ถูกต้องเหมาะสม 4) ภาษากับถิ่นที่อยู่อาศัย เมื่อผู้คนในสังคมมีถิ่นที่อยู่อาศัยห่างไกลกันก็จะส่งผลให้ภาษาที่ใช้แตกต่างกันออกไป 5) ภาษากับชาติพันธุ์ในประเทศไทยสามารถจำแนกผู้คนได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ข่า กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์บนเกาะและพื้นที่ทะเล และกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ราบลุ่ม 6) ภาษากับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้เขียนได้กล่าวถึงวจนลีลา 5 ลีลา คือ วจนลีลาตายตัว วจนลีลาเป็นทางการ วจนลีลาหารือ วจนลีลาเป็นกันเอง และวจนลีลาสนิทสนม 7) ภาษากับกาลเทศะ คือ การใช้ภาษาให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ รวมถึงบุคคล และ 8) ภาษากับจุดมุ่งหมายและวิธีการสื่อสาร จำแนกทำเนียบภาษา 3 ลักษณะ คือ ภาษาสามัญ ภาษาธุรกิจ และภาษาเชิงวิชาการ

ส่วนหน่วยที่ 4 ภาษากับวัฒนธรรม ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมว่าเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน โดยให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ว่า หมายถึง ความเจริญงอกงามหรือความเจริญในทางวิชาความรู้ โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรม

ทางจิตใจ และกล่าวถึงสาระความรู้เรื่องภาษากับวัฒนธรรม 4 ประการ คือ 1) ภาษาในวัฒนธรรมรูปธรรม คือ ความเจริญงอกงามที่เห็นเป็นรูปร่าง หรือวัตถุ สิ่งของที่จับต้องได้ เช่น ประเพณีพิธีกรรม การละเล่นและการกีฬา นาฏศิลป์และดนตรี งานสถาปัตยกรรม งานประติมากรรมและจิตรกรรม งานช่าง และงานอาหาร ทั้งนี้กระบวนการใช้ภาษาในวัฒนธรรมรูปธรรม มี 3 ขั้นตอน คือ สร้างองค์ความรู้ สื่อสารประกอบกิจกรรม และถ่ายทอดความรู้ 2) ภาษาในวัฒนธรรมนามธรรม คือ สิ่งที่ไม่จับรูป ซึ่งภาษาเป็นวัฒนธรรมนามธรรมอย่างหนึ่ง ลักษณะของภาษาในวัฒนธรรมนามธรรมประกอบด้วย 3 ประการ คือ ภาษาศักดิ์สิทธิ์ มงคลนาม และภาษาเสาวพจน์ 3) ภาษาในวัฒนธรรมวรรณศิลป์ เกิดจากชั้นเชิง หรือฝีมือในศิลปะการใช้ภาษา 3 ระดับ คือ เสียง คำกับถ้อยคำ และความหมาย 4) ภาษาในวัฒนธรรมการสื่อสาร ผู้เขียนกล่าวถึงเนื้อหาสำคัญ 2 ประการ คือ ระดับภาษา และภาษาเฉพาะกิจ

ส่วนหน่วยที่ 5 ภาษากับปริชานและโลกทัศน์ เป็นการใช้ภาษาในการเรียนรู้โลกจนกระทั่งก่อเกิดปัญญา และใช้ภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจโลก ผู้เขียนนำเสนอสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ภาษากับปัญญา มีการให้ความหมายของปัญญา บ่อเกิดของปัญญา และกระบวนการสร้างสรรค์ปัญญา โดยใช้หลักธรรมเข้ามาอธิบายเชื่อมโยง 2) ภาษากับปัญญา ภาษาทุกภาษาประกอบด้วยคำและถ้อยคำมีความหมายปริชาน คือ ความหมายหลักของคำ หรือถ้อยคำที่มีอยู่ในระบบความรู้ของเจ้าของภาษา ผู้เขียนให้รายละเอียดเนื้อหาว่าด้วยภาษากับปริชาน 2 ประการ คือ ภาษากับการสร้างมโนทัศน์ และการรับรู้ความหมายผ่านภาษา และ 3) ภาษากับโลกทัศน์ คือ วิธีการมองโลกของคนในสังคม ซึ่งมีภาษาเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนวิธีคิด ผู้เขียนกล่าวถึงสาระสำคัญ 2 ประการ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับโลกทัศน์ และลักษณะภาษาโลกทัศน์

สำหรับหน่วยที่ 6 การเปลี่ยนแปลงของภาษา ผู้เขียนนำเสนอสาระ

สำคัญในบทนี้ 3 ประการ คือ 1) การเกิดขึ้นของคำ มีกระบวนการ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย การสร้างคำใหม่ และการยืมคำ 2) การตั้งอยู่ของคำ ผู้เขียนแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นการตั้งอยู่ของคำที่มีการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง การเปลี่ยนแปลงด้านรูปทางเสียงและอักขรวิธี และการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย และ 3) การดับไปของคำ หรืออาจเรียกลักษณะนี้ว่า การสูญศัพท์ (loss vocabulary) มี 2 ประการ คือ การดับไปแต่สันนิษฐานได้ และการดับไปโดยสิ้นเชิง

และหน่วยสุดท้าย คือ หน่วยที่ 7 ความหลากหลายของภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน+3 เนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับความหลากหลายทางภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน +3 ประกอบด้วย บรูไนฯ กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ไทย รวมทั้งจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น กล่าวถึงเนื้อหาสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1) นานาภาษาในประเทศไทย จำแนกได้เป็น 4 ตระกูล ได้แก่ ภาษาตระกูลไท-กะได ภาษาตระกูลชิโน-ทิเบตัน ภาษาตระกูลมอญเขมร และภาษาตระกูลมาลาโย-โพลีเนเซียน 2) นานาภาษาในอาเซียน +3 จำแนกได้ 6 ตระกูล ได้แก่ ภาษาตระกูล อินโด-ยูโรเปียน ภาษาตระกูลชิโน-ทิเบตัน ภาษาตระกูลอูรัล-อัลตาอิก ภาษาตระกูลมอญ-เขมร ภาษาตระกูลมาลาโย-โพลีเนเซียน และภาษาตระกูลไท-กะได และหากจำแนกภาษาในกลุ่มอาเซียน +3 โดยใช้ภาษาราชการเป็นเกณฑ์ มี 13 ภาษา คือ ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนกลาง ภาษาเขมร ภาษาอินโดนีเซีย ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาฟิลิปปิน ภาษามิฟ ภาษาเวียดนาม ภาษาเกาหลี ภาษาญี่ปุ่น และภาษาไทย และ 3) ภาษาอาเซียน +3 เพื่อการสื่อสาร ผู้เขียนได้กล่าวถึงความรอบรู้เกี่ยวกับคำและถ้อยคำของภาษาอาเซียน 4 ประการ คือ คำกล่าวสวัสดิ์-ขอบคุณ คำนับจำนวน คำเรียกชื่อวัน และคำเรียกชื่อเดือน

บทวิจารณ์

“ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่” เล่มนี้ ดังที่ผู้วิจารณ์ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า ผู้เขียนใช้ทั้งประสบการณ์และความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการสร้างสรรค์ตำราเล่มนี้ขึ้นด้วยวิริยะอุตสาหะ ที่สำคัญผู้วิจารณ์ได้มีโอกาสเป็นผู้ตรวจพิสูจน์อักษรต้นฉบับหนังสือเล่มนี้ จึงได้เห็นเบื้องหลังก่อนที่จะตีพิมพ์เผยแพร่ กล่าวได้ว่าผู้เขียนมีความตั้งใจที่จะสร้างสรรค์หนังสือเล่มนี้ออกมาอย่างแท้จริง

รูปเล่มของหนังสือเล่มนี้มีขนาด 16 หน้ายก หรือเป็นแบบพ็อกเก็ตบุ๊ก (Pocket Book) ขนาดของหนังสือจึงมีความเหมาะสมสะดวกต่อการใช้งาน และพกพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ แตกต่างจากตำราเรียน หรือเอกสารการสอนทั่วไป ส่วนรูปลักษณ์ปกของหนังสือออกแบบทันสมัยและมีสีสันสดใสน่าอ่าน

ความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้คือ หนังสือเล่มนี้แม้เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาได้ศึกษาในรายวิชา 144342 ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมใหม่ (Language in Modern Society and Culture) 3(3-0-6) แต่ผู้วิจารณ์ได้มีโอกาสอ่านอยู่หลายรอบพบว่า หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาออกมาในรูปแบบ “สารคดีวิชาการ” มากกว่าตำราเรียนทั่วไป ซึ่งผู้เขียนใช้ทั้งภาษาเชิงวิชาการ และภาษาวรรณศิลป์ ในการนำเสนอรายละเอียดเนื้อหา ไม่ได้นำเสนอเพียงเรื่องภาษาศาสตร์อย่างแห้งแล้ง แต่พยายามรวบรวมสวัสดิกานำเสนอให้เกิดความน่าสนใจ ที่สำคัญมีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ใกล้ตัวหรือสิ่งที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันมาประกอบการอธิบาย เช่น ภาพตัวอย่างจากสื่อต่าง ๆ แสดงภาพตัวอย่างที่อยู่รอบตัวในชีวิตประจำวัน ยกตัวอย่างด้วยกวีนิพนธ์ เพลง วรรณกรรม ฯลฯ บางตัวอย่างมีความจำเพาะแตกต่างจากหนังสือเล่มอื่น ๆ จึงได้ทั้งสาระความรู้ และความเพลิดเพลินไปพร้อมกัน คุณลักษณะของหนังสือเรื่อง “ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่” ของ วรวรรธน์

ศรียาภัย สอดคล้องกับลักษณะของสารคดีวิชาการดังที่ วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์ (2539) กล่าวว่า

“สารคดีวิชาการ เป็นสารคดีที่มีเนื้อหาเน้นหนักในการให้ความรู้ทางวิชาการ จึงมีลักษณะใกล้เคียงกับหนังสือตำรา มาก แต่ต่างกันที่ศิลปะการเขียน ซึ่งชวนให้เกิดความเพลิดเพลินใจกว่า สารคดีวิชาการเป็นงานเขียนที่ต้องอาศัยการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาการแขนงใดแขนงหนึ่งแก่ผู้อ่านอย่างลึกซึ้ง...”

จากการนิยามสารคดีวิชาการข้างต้นจะเห็นว่า หนังสือเรื่อง “ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่” มีลักษณะเป็นสารคดีวิชาการ โดยเฉพาะศิลปะการเขียนของผู้เขียนที่มุ่งเน้นให้ความรู้เชิงวิชาการและความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านไปพร้อมกัน นอกจากนี้ผู้เขียนมีการรวบรวมข้อมูลและค้นคว้าอย่างกว้างขวางเห็นได้จากการอ้างอิงแบบเชิงอรรถในส่วนท้ายของแต่ละบท ซึ่งหากต้องการจะศึกษาแหล่งข้อมูลอื่น ๆ นอกจากหนังสือเล่มนี้ก็สามารถทำได้โดยง่าย ผู้วิจารณ์อยู่ในแวดวงวิชาการภาษาไทยพบว่า หนังสือที่นำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้มีอยู่จำนวนไม่น้อย แต่ความพิเศษของหนังสือเล่มนี้คือ ผู้เขียนปรับปรุง พัฒนาหนังสือให้มีความทันสมัยทันเหตุการณ์โลก เช่น การยกตัวอย่างภาพข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน การกล่าวถึงลักษณะการใช้ภาษาของกลุ่ม LGBTQ+ การยกตัวอย่างการสื่อสารในพื้นที่ออนไลน์ เป็นต้น

จากที่กล่าวข้างต้นว่า ผู้เขียนมีการยกตัวอย่างที่น่าสนใจมาประกอบการอธิบาย และมีลีลาการใช้ภาษาที่สละสลวย แต่กระชับและเข้าใจง่าย บางบทผู้เขียนมีการสร้างศัพท์ใหม่ขึ้นมาเรียกเฉพาะ แต่เป็นการสร้างศัพท์ที่อนุมาณความหมายได้ง่ายและชัดเจนขึ้นกว่าศัพท์เดิม เช่น ภาษาทรานส์เจนเดอร์ ภาษาไบเซ็กชวล ภาษาศักดิ์สิทธิ์ มงคลนาม ภาษาเสาวพจน์ ความหมายยอภีธรรม ธรรมชาตินามธรรม ธรรมชาติริูปธรรม เป็นต้น มีการเรียบเรียงเนื้อหาทั้ง 7 บทอย่างสอดคล้องกันเป็นเอกภาพ เนื้อหาหลายบทมีรายละเอียดกว้าง เช่น ลักษณะ

สำคัญของภาษา ภาษากับสังคม ความหลากหลายทางภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน+3 ผู้เขียนจึงประมวลความรู้และนำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญ มีการเปรียบเทียบลักษณะเหมือน ต่าง ของแต่ละภาษา โดยนำเสนอรูปแบบตารางอย่างเข้าใจง่าย ก่อนเริ่มแต่ละบทจะเกริ่นนำเป็นการทำความเข้าใจกับผู้อ่านก่อนเสมอ และท้ายของแต่ละบทก็จะมีการสรุปอย่างกระชับอีกครั้ง ทำให้ง่ายต่อการอ่านและง่ายต่อความเข้าใจ นอกจากนี้ในท้ายของแต่ละบทจะมีคำถามท้ายบท เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้อ่านสามารถทบทวนความรู้ ความเข้าใจจากการอ่านในแต่ละบทได้ด้วยตนเอง และสามารถประเมินความรู้ของตนเองได้อีกด้วย ทั้งนี้อาจเกิดจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่มีผลงานทางวิชาการจำนวนมาก อีกทั้งเป็นครูผู้สอนมาอย่างยาวนาน หนังสือเล่มนี้จึงถูกพัฒนาขึ้นให้มีรายละเอียดที่ครบถ้วน และมีความทันสมัย เหมาะแก่ผู้เรียนและการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

สรุป

อาจกล่าวสรุปได้ว่า “ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่” ของ วรวรรณ์ ศรียาภัย เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาครอบคลุม ครบถ้วน และมีความทันสมัย อันเกิดจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้เขียน จุดเด่นที่สุดของหนังสือเล่มนี้คือ มีลักษณะเป็น “สารคดีวิชาการ” มากกว่าตำราวิชาการ กล่าวคือ ให้สาระความรู้ทางวิชาการเป็นหลัก มีการอ้างอิงแหล่งที่มาต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียด แต่มีกลวิธีการนำเสนอที่มีศิลปะและมีวรรณศิลป์ จึงทำให้เกิดความเพลิดเพลินด้วยอีกทางหนึ่ง ส่วนขนาดของหนังสือมีความพอเหมาะสะดวกต่อการใช้งานและพกพา เหมาะแก่ผู้เรียนยุคใหม่เป็นอย่างยิ่ง แม้จุดประสงค์หลักของหนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นสำหรับเป็นตำราเรียนของนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ในรายวิชา 144342 ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมใหม่ (Language in Modern Society and Culture) แต่ผู้วิจารณ์ในฐานะที่เป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับ

อุดมศึกษา และเป็นนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาไทย ก็สามารถใช้งานหนังสือเล่มนี้ ทั้งในด้านการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ใช้อ้างอิงในการเขียนงานวิชาการด้านภาษาไทย และใช้เป็นข้อมูลในการสอนได้อีกด้วย หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่มีคุณภาพในแวดวงวิชาการภาษาไทย เหมาะแก่ผู้ที่สนใจด้านภาษาไทย ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มีข้อมูลเป็นปัจจุบัน สามารถนำไปต่อยอดการวิจัยด้านภาษาในมิติต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. (2561). *หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต*

สาขาวิชาภาษาไทย หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561. พะเยา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.

ณภัทร เทพพรชนะ. (2551). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ชนานันท์ ตรงดี และคณะ. (2549). *วัฒนธรรมการใช้ภาษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรวรรณ ศรียากย์. (2565). *ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่*. ปทุมธานี: เดอะ บุ๊คส์พลัส.

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์. (2539). *เอกสารคำสอนชุดวิชา 1540203: การอ่านเพื่อชีวิต*. สงขลา: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.